

עומק דעת

ממרן הגאון הגדול
רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א
ראש ישיבת 'יד אהרן'

פרשת כי תשא - פרה

קניין ברוחניות שייך רק על ידי יגיעה ועמל מתמיד

א.

"פסול לך שני לוחות אבנים כראשונים וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת" (לד, א).

איתא במדרש רבה דברים (ג יז וכך מובא בילקו"ש שמות לד רמז שצז) 'שאלו את רבי יוחנן בן זכאי מפני מה לוחות הראשונות מעשה שמים והשניים מעשה אדם, אמר להן למה הדבר דומה למלך שנשא אשה והביא הנייר והלבלר משלו עיטרה משלו והכניסה לביתו. ראה אותה המלך שוחקת לעבד אחד משלו כעס עליה והוציאה. בא שושבינה אצלו ואמר לו, מרי, אי את יודע מהיכן נטלת אותה, לא בין העבדים גדלה, וכיון שגדלה בין העבדים לבה גס בהן. אמר לו המלך ומה אתה מבקש שאתרצה לה, הבא הנייר והלבלר משלך והרי כתב ידי.

כך אמר משה להקב"ה בשעה שבאו לידי אותו מעשה. א"ל אי אתה יודע מאיזה מקום הוצאת אותם, ממצרים, ממקום עבודת כוכבים. א"ל הקב"ה ומה אתה מבקש שאתרצה להן, הבא את הלוחות משלך והרי כתב ידי, ע"כ.

רבי יוחנן בן זכאי נשאל על ידי תלמידיו מדוע לוחות ראשונות מעשה שמים והשניות מעשה אדם, ונתבונן היטב במה שענה להם, משה אומר לבורא עולם, שמתחילה כשקבלו ישראל את התורה הם קבלו אותה בדרגה הגבוהה ביותר, אך מכיון שלא היו רגילים לדרגה זו, שכן 'בין העבדים גדלה - במצרים מקום עבודת כוכבים', היה ליבם גס בעבודה זרה, ולכן הגיעו לאותו מעשה.

ועל כך עונה הקב"ה למשה, 'פסול לך - וכתבתי על הלוחות'. ונראה לבאר, שעד כמה שהגורם לחטא היה עלייתם החדה משפל המדרגה של 'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה', אל רום מעלת "אתה הראת לדעת כי ה' הוא הא-לקים אין עוד מלבדו", וכל זאת בלא שעברו את הדרך המתאימה, שאמנם הגיעו להשגות גבוהות, אבל עדיין לא רכשו מעלות אלו בקניין אמיתי, ועדיין היה להם חיבור מסויים עם המקום ממנו באו.

ואם כן זהו שענה רבי יוחנן לתלמידים, שהלוחות השניות נזקקו להיות מעשה אדם, שכיון שהלוחות הראשונות שהיו מעשה שמים לא החזיקו מעמד במצב שבו כלל ישראל היו מחוברים במשהו לטומאת מצרים, והיה צורך שהם מצידם

יעשו את כברת הדרך חזרה, בלא איתערותא דלעילא, שההכנה לקבלת הלוחות תבוא מצד עצמם, ורק כשהם יכינו את היסוד בעצמם, שכבר יהיה בהם כלי קיבול להכיל את החיבור עם הקב"ה ועם תורתו, אז גם הוא יתן את חלקו שלו "וכתבתי על הלוחות".

בדברי חז"ל מבואר שהיה שינוי מהותי ביותר בין לוחות ראשונות לשניות, מלבד מה שאלו היו מעשה שמים ואלו מעשה אדם, בעירובין נד, א מביאה הגמ' בשם רבי אלעזר 'מאי דכתיב חרות על הלוחות אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל', קבלת התורה היתה באופן שבו התורה נכנסה בליבם של ישראל בצורה מוחלטת, ואחר שנכנסה לא היתה יוצאת יותר.

ב

ונרחיב את הדברים, שורש עניין זה טמון במה שכתוב בכמה מקומות בש"ס (שבת קמו, א ועוד) 'בשעה שבא הנחש על חוה הטיל בה זוהמה, ישראל שעמדו בהר סיני, פסקה זוהמתן', אדם הראשון בשעה שנברא, כמו שכתוב בפסוק הוא נברא בצלם א-לקים בצלמו וכדמותו, היתה בו נשמת חיים שהיתה חלק א-לוקי במעטה חומרי, אבל האדם היה כל כולו טוב, בלא שום רע ואף בלא משיכה אל הרע.

ובמצבו זה היה עליו רק להישמר מלאכול מעץ הדעת, וכשהיתה מגיעה השבת היה מגיע העולם לתיקונו, אבל כדי שיהיה לו נסיון העמיד הקב"ה כנגדו את כח הרע בדמות הנחש הקדמון שעמד מחוצה לו, ועל האדם היה להשמר מלהימשך אחר כח הרע הזה ולהתפתות.

אלא שאדם הראשון כן הלך אחר הנחש ואכל מן העץ, ומאותה שעה ואילך האדם כבר לא היה טוב בלבד, והרע היה מעורב גם בתוך עצמותו, כך שבעוד שמתחילה כל עבודת האדם היתה בלהישמר מן הרע ולהשאר טוב, במצב הנוכחי של אחר החטא, על האדם להתייגע רבות לטהר ולזקק את עצמו מן הרע הזה, עד שיהיה כולו טוב, ואם האדם אינו מתגבר לעשות טוב, הרי שממילא צומח בו הרע ומתגדל.

[א.ה. עניין זה מתבטא במדויק בקללה שקילל הקב"ה את האדמה בעקבות חטא עץ הדעת, "קוץ ודרדר תצמיח לך", שתוכן קללה זו, שאם יזנח את האדמה ולא ינכש אותה ויעבוד אותה תמיד, מייד יעלה כולו קוצים יכוסו פניו חרולים, כי זה גם צורתו של האדם של אחרי החטא, אם אינו מתקן את עצמו

ונוסף לכך מה שהתחדש בלוחות שניות ה'שכחה', שבלוחות ראשונות לא היתה, שכדי לקנות תורה חייבים לעמול ולחזור לשוב ולשנן, ורק אז יש לתורה קיום אצל האדם, כי אחרי חטא העגל ראה הקב"ה שדרגות לא נותנים במתנה, בלוחות שניות הקב"ה דרש ממש "פסול לך", הוא היה צריך עמל ואחרי העמל הדברים נכתבים על לוח ליבך, וכשהתורה נמצאת על לוח ליבך, היא אינה עוד משהו חיצוני, שאפשר לקנות אותו ברגע וכבולעו כך פולטו, אלא זה הופך לחלק ממציות האדם, וממילא קיומם של הדברים גם הוא חזק עשרת מונים.

ד

ואכן מצוי מאוד שאדם שומע משהו ומתלהב ממנו מאוד, או שסתם נתפס לרעיון מסוים, ואז נסחף יותר מדי, והוא מתחיל פתאום ללמוד הרבה מעבר למה שרגיל, הרבה יותר שעות ממה שהוא מסוגל, ולפעמים זה יכול להיות גם בחור שמחליט לתפוס חיזוק, הוא לומד כמה ימים עד מאוחר בלילה, וכבר אין לו שום ספק שהוא הגדול הדור הבא, אבל צריך לשים לב, אם הגורם הוא פנימי, או שהכל זה רק התרגשות והתלהבות, והתלהבות היא דבר חולף, וברגע שהמצב הזה יעבור, הוא ימצא את עצמו באותו מצב בדיוק שבו היה קודם, ואפילו הרבה יותר גרוע, כי כשאין עמל עקבי יום אחר יום, ההתעלות לא מחוברת עם הפנימיות, וסכנת האבדון גדולה עוד יותר.

בימים אלו שמתקרבים לסוף הזמן, יש הזדמנות מצוינת לעבוד על נושא זה, כשאין את ההתלהבות וההתחדשות של תחילת הזמן, ומצד שני גם הרבה יותר קשה לעמול, ובפרט בבין הזמנים עצמו שאין אווירה של שטיגען מסביב, אבל מאידך יש לנו הזדמנות עצומה, כי המצב הזה הוא שמאפשר להתחבר הרבה יותר לפנימיות של הלימוד, פשוט לשבת וללמוד בשקט, לעמול בתורה בלי כל הרעש מסביב, ודוקא כך הרבה יותר קל למצוא את הנקודה הפנימית בלימוד, למצוא חיבור אישי לתורה לכתוב את הדברים על לוח הלב, להפוך את התורה לחלק מעצמותנו וכמובן להתעלות באמת.

[נערך ע"י מ. ש. רבינוביץ. 055-6789708]

בכל רגע ורגע, ממילא הרע שבו הולך וגובר, וכמו שהאריך הרמח"ל בענין זה בפרקי הזריזות, והדברים נפלאים עוד יותר על פי דבר המזדרש בר"ר כ"ב בביאור הפסוק במשלי "על שדה איש עצל עברתי איש עצל זה אדם הראשון".

התבאר, שהחילוק בין המצב של קודם החטא לזה שלאחריו, שלפני לא היה צורך ביגיעה גדולה בכדי להגיע לטוב, ודי היה בלא להימשך אחר הרע, ורק לאחר החטא התחדש שבכדי להיטיב מוכרחים להתייגע. ועתה, כשחז"ל אומרים שבמעמד הר סיני פסקה זוהמת הנחש, זאת אומרת שחזרו למצב שבו הרע לא היה יותר בתוכו של האדם, ואם כן לא היה עוד מקום לקללת "בזיעת אפיך תאכל לחם", כך שהתורה נתנה באופן שבו גם בלא יגיעה האדם יכול לקנות את כל התורה כולה, ולכן בלוחות ראשונות לא שלטה השכחה.

ג

אלא שכאן אנו חוזרים ליסוד הגדול שבראשית הדברים, מדברי רבי יוחנן אנו למדים שדרגות אי אפשר לקנות ברגע אחד, אין מציאות כזו להתהפך ברגע מן הקצה אל הקצה, ורק על ידי יגיעה רבה ועמל עקבי ומתמיד אפשר להשיג באמת דרגות, ואמנם כלל ישראל כן עשו זאת, הם היו למעלה ממאתיים שנה בשעבוד מצרים, בתוך מ"ט שערי טומאה, הפסוק קורא ליציאת מצרים "לקחת לו גוי מקרב גוי" עם ישראל במצרים היו כעובר ברחם אמו, אך תוך כמה שבועות טיפסו לדרגה הגבוהה ביותר שקיימת עלי אדמות כמו שהעיד משה רבינו עצמו "השמע עם קול א-לקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי", והם באמת היו בדרגה זו, אבל דבר כזה לא מחזיק, קצת זמן עדיין היו בהתעלות, אבל מהר מאוד נפלו נפילה עצומה.

ולכן הלוחות השניות, שנתנו אחרי חטא העגל, נתנו באופן שהאדם חייב לעמול הרבה מאוד בכדי להחזיק בהם, ראשית כל עצם הלוחות שהיו מעשה אדם, היה על משה לטרוח לפסול את הלוחות בעצמו, ורק אחר כך יכל לקבל את המכתב מכתב א-לקים.

בסייעתא דשמיא יצא לאור
קונטרס הערות ועינים ע"ס הדף בכ' ערבי פסחים,
מרבנו רה"י שליט"א
 משיעורים שנמסרו בבין הזמנים פסח תש"פ
 ניתן להשיג בישיבה הק', וכן בפלא' 053-3153964 \ 052-7155596